

ELENA MASSAGUER I BARNIER (MARSELLA, 1916 - SANT FELIU DE GUÍXOLS, 2012)

FRANCESC AICART HEREU
faicart@uoc.edu

RESUM: L'article fa un breu recordatori d'Elena Massaguer i Barnier, vídua del mestre i investigador Lluís Esteva i Cruañas, amb motiu de la seva defunció.

PARAULES CLAU: arqueologia, Esteva, Massaguer, recerca.

ABSTRACT: This article is written in memory of Elena Massaguer i Barnier, widow of teacher and researcher Lluís Esteva Cruañas, following her recent death.

KEY WORDS: archaeology, Esteva, Massaguer, research.

El 22 de desembre de 2012, va morir Elena Massaguer i Barnier, vídua de Lluís Esteva i Cruañas, a l'edat de 96 anys. Nascuda circumstancialment a Marsella el 8 de maig de 1916 –per motius laborals de la seva família–, de ben petita va retornar cap a Sant Feliu.

Fa gairebé vint anys, amb motiu de la defunció del mestre i arqueòleg guixolenc, vam escriure el següent:

“L'any 1939 es va casar amb Elena Massaguer, que es convertiria en companya i col·laboradora infatigable en les seves tasques de recerca –és ben cert que darrere un gran home hi ha sempre una gran dona–. Del seu matrimoni van néixer dos fills, Elena i Francesc.”¹

1. AICART, Francesc. “Lluís Esteva i Cruañas (Sant Feliu de Guíxols, 1906-1994)”, *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, VI-VIII, 1993-1994, (1994), p. 373.

Fig. 1. Elena Massaguer amb el seu sogre, el mestre Joan Esteva i Vilallonga, al carrer Provença de Sant Feliu de Guíxols. Autor: Lluís Esteva i Cruañas. 1961. Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols. Fons Lluís Esteva i Cruañas.*

En efecte, Lluís Esteva i Elena Massaguer es casaren el 2 de desembre de 1939 i compartiren més de cinquanta anys de les seves vides. Primer, a Begur, on Lluís Esteva ja exercia de mestre des del 15 de setembre de 1934. Posteriorment, a partir de l'1 de setembre de 1949,² a Sant Feliu de Guíxols.

Sovint oblidem que la passió per l'arqueologia, especialment per a aquells que fan recerca fora del seu àmbit de treball habitual, com era el cas de Lluís Esteva, comporta que la família hagi de tenir un alt grau de comprensió i paciència vers l'arqueòleg que fa els seus treballs d'investigació en les estones de lleure,

després de la feina diària, o durant les seves vacances.

La recerca arqueològica a les Gavarres, que tants d'èxits li proporcionà a Lluís Esteva, probablement no hauria estat tan fructífera si en els seus inicis, a principis dels anys cinquanta, no hagués anat molt sovint a Romanyà a visitar l'Elena, que es guaria d'una malaltia, tal com ella mateixa i la seva filla, Elena, recordaven en un article publicat l'any passat.³ El mateix Lluís Esteva ho notificà a finals de la primavera de 1951, tant a Lluís Pericot com a Miquel Oliva, els dos grans referents de l'arqueologia gironina de la postguerra:

“Bon amic: Tinc la dona i els nens a Romanyà. Si no hi ha res de nou, hi passaran tot l'estiu. Jo hi aniré les festes i penso passar-hi tots els dies de la Festa Major de St. Feliu.

*La identificació de la majoria dels personatges que apareixen en les fotografies que il·lustren l'article ha estat possible gràcies a l'ajut d'Elena Esteva i Massaguer.

2. Arxiu Històric de Girona, *Delegación Provincial del Ministerio de Educación y Ciencia*, expedient personal de Lluís Esteva (AHG170-16-T2-539).

3. JIMÉNEZ, Àngel. “Exploracions “dolmèniques”. *Gavarres*, 21 (2012), p. 70-72.

Fig. 2. Massís del Montgrí (Torroella de Montgrí). Josep i M. Teresa Vert, Francesc Esteva, Martí i M. Pilar Vert, Elena Massaguer, Cati Massaguer i Elena Esteva. Autor: Lluís Esteva i Cruañas. 1962. Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols. Fons Lluís Esteva i Cruañas.

Fig. 3. Romanyà de la Selva. Mestres dels Estudis Nous –actual escola Gaziél–, de Sant Feliu de Guíxols. Nati Sureda i Joan Rutllant; Lluís Esteva i Elena Massaguer; Lluís Gómez i Carme Gallego; Tomàs Rosés i M. Rosa Noguer; Rosa Dalmau i Josep Compañó; Solita Baqué i Narcís Masferrer. Autor: Lluís Esteva i Cruañas. 1965. Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols. Fons Lluís Esteva i Cruañas.

Fig. 4. Dolmen de Gutina (Sant Climent Sescebes, Alt Empordà). Elena Massaguer amb Josep Escortell i la seva esposa, Conxita Fernández. 1971. Autor: Lluís Esteva i Cruaños. Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols. Fons Lluís Esteva i Cruaños.

Em poso a la vostra disposició per si calgués fer res i fós de la meua competència. Igual dic al Dr. Pericot.”⁴

Elena Massaguer participà de manera discreta acompanyant sempre i arreu el senyor Esteva. Ho podem comprovar també en aquest mateix volum en l'article de Montserrat Darnaculleta sobre Dolors Hubach, vídua de Pere Caner, en el qual apareixen ambdues en una fotografia.

Hem esmentat un episodi dels inicis de Lluís Esteva com a arqueòleg, però hem de recordar que el fet que l'Elena tingués carnet de conduir possibilità al mestre guixolenc disposar de cotxe, un Seat 600, amb el qual se li obriren nous horitzons territorials per a les seves recerques en el món dels megàlits, per exemple, a l'Alt Empordà, que estudià a fons a principis dels anys setanta, sempre acompanyat de l'Elena. Una altre document que mostra l'inestimable ajut de l'Elena en les tasques de recerca del seu marit el tenim en una carta que Lluís Esteva va trametre a principis de 1975 a Alfredo Klaebisch, el polifacètic empresari i arqueòleg alemany que tenia una segona

4. Carta de Lluís Esteva a Miquel Oliva del 9 de juny de 1951. Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona, correspondència Miquel Oliva Prat.

Fig. 5. L'escriptor Josep Vallverdú, Elena Esteve, Eloi Vallverdú Arquer, Isabel Arquer, Narcís Masferrer, Elena Massaguer i Solita Baqué. Autor: Lluís Esteve i Cruañas. 1986. Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols. Fons Lluís Esteve i Cruañas.

residència a Platja d'Aro, en què li demanava disculpes per no haver-lo visitat, amb motiu de la donació d'unes peces de la col·lecció de Klaebisch per al Museu de Sant Feliu de Guíxols:

“Pensábamos visitarle en San Jorge pero [mi] esposa cogió la gripe y sin ella no voy a parte alguna porque es el chófer de [la] familia.”⁵

Així mateix, Elena Massaguer fou membre fundadora de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà, tal com consta en l'acta de la sessió fundacional de l'1 de març de 1981, en la qual Lluís Esteve fou escollit president del nostre institut.

Sense aquesta disponibilitat d'Elena Massaguer, que amb les comoditats d'avui dia pot semblar poca cosa, de ben segur que algun dels treballs de recerca de Lluís Esteve no hagués estat tan complet.

Tornant a les paraules que vam escriure fa gairebé vint anys, és ben cert que darrere un gran home hi ha una gran dona.

5. Carta de Lluís Esteve a Alfredo Klaebisch del 14 de gener de 1975. Col·lecció Santiago Nin Klaebisch. Publicada a AICART, Francesc. *Agustí Casas i l'arqueologia de les Gavarres*. Monells: Consorci de les Gavarres (Biblioteca Lluís Esteve, 4), 2006, p. 128-129.